

УДК 341.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.34>

МЕХАНІЗМ ПРИЗНАЧЕННЯ ТИМЧАСОВИХ ЗАХОДІВ У СПОРАХ ЩОДО ТЛУМАЧЕННЯ АБО ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ООН З МОРСЬКОГО ПРАВА

Галімурка П.І.,

аспірант кафедри міжнародного права факультету міжнародних відносин,
Львівський національний університет ім. Івана Франка,
<https://orcid.org/0009-0003-5355-084X>,
p.halimurka@gmail.com

Галімурка П.І. Механізм призначення тимчасових заходів у спорах щодо тлумачення або застосування Конвенції ООН з морського права.

Стаття оглядає передумови та обставини розроблення Конвенції ООН з морського права в контексті створення системи вирішення міжнародних морських спорів. З'ясовано, що прийняття Конвенції ООН з морського права було результатом комплексного політичного процесу та тривалих переговорів на Третій Конференції ООН з морського права. Одним із результатів вказаної Конференції було заснування Міжнародного трибуналу з морського права та Палати зі спорів, пов'язаних із морським дном як частини Трибуналу.

Після цього в статті аналізуються окремі норми, які утворюють систему обов'язкового вирішення спорів щодо тлумачення або застосування Конвенції ООН з морського права. Встановлено, що основними принципами системи вирішення спорів, утвореної Конвенцією ООН з морського права є принцип мирного вирішення спорів та принцип обов'язкового вирішення спорів. Розглянуто винятки із застосування обов'язкових процедур для вирішення спорів щодо тлумачення або застосування Конвенції ООН з морського права.

Основою частиною статті є окреслення меж та особливостей механізму призначення тимчасових заходів у спорах, що стосуються тлумачення або застосування Конвенції ООН з морського права. З'ясовано певні спільні риси та відмінності між положеннями, якими регулюються тимчасові заходи у праві Міжнародного суду ООН, з одного боку та Конвенції ООН з морського права, з іншого. Встановлено обов'язковість тимчасових заходів, що призначаються відповідно до статті 290 Конвенції ООН з морського права.

Виявлено можливість виникнення різних ситуацій щодо призначення тимчасових заходів на підставі пункту 5 статті 290 Конвенції в залежності від ступеня згоди між сторонами спору. Розкрито юрисдикційні особливості призначення тимчасових заходів Міжнародним трибуналом з морського права від імені ще не сформованого відповідно до Додатка VII чи VIII Конвенції ООН з морського права арбітражу, зокрема поріг визначення юрисдикції *prima facie*. Дотично наводяться висновки Міжнародного трибуналу з морського права та окремих *ad hoc* арбітражів щодо юрисдикційних аспектів призначення тимчасових заходів.

Ключові слова: тимчасові заходи, спір, Конвенція ООН з морського права, юрисдикція *prima facie*, арбітраж, Міжнародний трибунал з морського права.

Halimurka P. The mechanism for the prescription of provisional measures in disputes concerning the interpretation or application of the UN Convention on the Law of the Sea.

The article reviews the prerequisites and circumstances of the UN Convention on the Law of the Sea development in the context of creating a system for resolving international maritime disputes. It was found that the adoption of the UN Convention on the Law of the Sea was the result of a complex political process and lengthy negotiations at the Third UN Conference on the Law of the Sea. One of the results of that Conference was the establishment of the International Tribunal for the Law of the Sea and the Seabed Disputes Chamber as a part of the Tribunal.

After that, the article analyzes separate norms that form a compulsory dispute settlement system for disputes concerning the interpretation or application of the UN Convention on the Law of the Sea. It has been

established that the basic principles of the dispute settlement system established by the UN Convention on the Law of the Sea are the principle of peaceful settlement of disputes and the principle of compulsory dispute settlement. Exceptions to the application of compulsory procedures for resolving disputes concerning the interpretation or application of the UN Convention on the Law of the Sea are considered.

The main part of the article is the delineation of the limits and peculiarities of the mechanism for the prescription of provisional measures in disputes concerning the interpretation or application of the UN Convention on the Law of the Sea. Certain common features and differences between the provisions governing provisional measures in the law of the International Court of Justice, on the one hand, and the UN Convention on the Law of the Sea, on the other, are revealed. The binding nature of provisional measures prescribed under Article 290 of the UN Convention on the Law of the Sea has been established.

Subject to the degree of agreement between the parties to the dispute, the probability of different situations regarding the prescription of provisional measures under Article 290 (5) of the Convention has been revealed. The jurisdictional peculiarities of the prescription of provisional measures by the International Tribunal for the Law of the Sea on behalf of an arbitral tribunal not yet constituted under Annex VII or VIII of the UN Convention on the Law of the Sea, in particular the threshold for finding *prima facie* jurisdiction, are clarified. The conclusions of the International Tribunal for the Law of the Sea and some *ad hoc* arbitral tribunals regarding the jurisdictional aspects of the prescription of provisional measures are pointed out.

Keywords: provisional measures, dispute, UN Convention on the Law of the Sea, *prima facie* jurisdiction, arbitral tribunal, International Tribunal for the Law of the Sea.

Постановка проблеми. Тимчасові заходи як елемент судової процедури врегулювання міжнародних спорів все частіше застосовується міжнародними судовими установами та арбітражем. Будучи запозиченою із систем національного права, концепція тимчасових заходів у міжнародному праві може сприйматись без належного врахування особливостей розгляду саме міжнародних спорів. У свою чергу, тимчасові заходи можуть бути ефективним засобом захисту прав держави у термінових ситуаціях, що періодично можуть виникати у міжнародних відносинах. Як морська держава, Україна є стороною певних існуючих морських спорів, при цьому ймовірність виникнення інших спірних ситуацій за участю України можна охарактеризувати як реальну. Як наслідок, дослідження процесуальних нюансів та особливостей призначення тимчасових заходів є актуальним з точки зору розуміння усіх можливостей при визначенні судової стратегії та процесуальних дій у ході врегулювання спорів щодо тлумачення або застосування Конвенції ООН з морського права.

Стан дослідження. Тимчасові заходи у врегулюванні міжнародних спорів були предметом інтересу Ш. Розена, К. Майлса, Т. Менса, Е. Дамболда, І. Карамана та інших дослідників. У вітчизняній науці міжнародного права, немає праць, які б комплексно досліджували тимчасові заходи, зокрема у контексті врегулювання спорів щодо тлумачення або застосування Конвенції ООН з морського права. Крім того, міжнародні суди та арбітражі, розглядаючи спори, створюють судову практику, в тому числі щодо тимчасових заходів, яка може змінювати підходи до розуміння тимчасових заходів, їх окремих аспектів, що потребує окремого дослідження та аналізу.

Метою статті є комплексне дослідження правового регулювання тимчасових заходів у спорах щодо тлумачення або застосування Конвенції ООН з морського права.

Виклад основного матеріалу. Третя конференція Організації Об'єднаних Націй (надалі – ООН) з морського права залишається певною точкою відліку в міжнародній правотворчості. Перш за все, вона досягла успіху там, де зазнали невдачі її попередники [1, р. 376]. Конвенція з морського права 1982 року, яка була результатом Конференції і описується як «комплексна угода» (англ. - package deal, тобто її мало бути прийнято без застережень або не прийнято взагалі) [2, р. 457; 3, р. 871; 4, р. 38] була прийнята, у більшості аспектів, як виклад сучасного міжнародного права майже з усіх питань, пов'язаних з морями та океанами [1, р. 376].

Процес кодифікації міжнародного морського права включає перші дві Конференції ООН, що проводились у 1958 та 1960 роках відповідно, для проведення яких Комісія міжнародного права підготувала попередні проекти статей [5, р. 265]. Результатом перших двох конференцій були чотири Женевські конвенції, які регулювали окремі питання морського права.

Незважаючи на серйозні спроби досягти кодифікованих норм, Перша і Друга конференції ООН з морського права не змогли виробити загальновизнану систему врегулювання спорів. Замість цього було прийнято Факультативний протокол про обов'язкове врегулювання спорів, який так і не отримав загального визнання, і в літературі з морського права немає жодного прикладу його застосування [6, р. 25].

На відміну від попередніх конференцій, до третьої конференції ООН з морського права Комісія міжнародного права проекти статей не готувала. Таким чином, переговори щодо того, що стало Конвенцією 1982 року, було не кодифікацією експертів-юристів; скоріше з самого початку було зрозуміло, що для досягнення відповідних компромісів і вироблення консенсусного договору, який міг би отримати загальну підтримку буде необхідним політичний процес, який «походить безпосередньо від Генеральної Асамблеї» і залучає представників уряду [1, р. 377].

Третя конференція ООН з морського права бере свій початок з пропозиції Мальти в Генеральній Асамблеї визнати глибоководні ресурси морського дна спільним надбанням людства [1, р. 376]. Генеральна Асамблея спочатку створила спеціальний Комітет з мирного використання морського та океанічного дна за межами національної юрисдикції, щоб розглянути цю пропозицію [7, р. 15]. Потім, коли стало очевидно, що існує певний спротив проведенню більш комплексних реформ, Мандат Комітету морського дна було розширено, і Генеральна Асамблея скликала Третю конференцію ООН з морського права, результатом якої мала бути конвенція, що покривала б усі питання, пов'язані з морським правом [8, р. 25; 9, р. 38; 10, р. 13].

На початку Третьої конференції ООН з морського права врегулювання спорів обговорювалося в спеціальних комітетах відповідно до їх компетенції. На цьому початковому етапі делегації не змогли розрізнити процедурні та матеріальні норми міжнародного морського права. З цієї причини не існувало єдиного проекту правил процедури для врегулювання спорів. Замість цього існувала лише серія проектів правил, рекомендацій і положень, розроблених для різних питань, серед іншого, використання відкритого моря, рибальства тощо [6, р. 25-26].

Єдиним винятком була американська пропозиція, яка складалася з дев'яти статей. Вона передбачала обов'язкові та необов'язкові процедури врегулювання спорів у морському праві. У рамках обов'язкових процедур була пропозиція про створення Трибуналу з морського права. Ця пропозиція була суперечливою і не мала істотного впливу на роботу учасників конференції. Втім така ситуація призвела до створення неформальної робочої групи, яка пізніше отримала назву «Робоча група з врегулювання спорів». Ця Робоча група представила перший текст для переговорів щодо врегулювання спорів, який послужив основою для єдиного розгляду теми «врегулювання спорів» наприкінці другої сесії Конференції в серпні 1974 року [6, р. 26].

«Неофіційний єдиний переговорний текст», представлений робочими групами, зосереджувався на процедурах врегулювання спорів щодо морського дна, для реалізації яких було заплановано створення Трибуналу з морського дна. Планувалось, що Трибунал з морського права мав бути наділений юрисдикцією щодо усіх інших категорій спорів, не пов'язаних із морським дном. Трибунал з морського дна мав бути головним органом Міжнародного органу з морського дна. До 1976 року делегати зберігали концепцію двох окремих судових органів. Туніс запропонував опрацювати питання, що стосуються системи врегулювання спорів в одному суді більш комплексно та уніфіковано. У 1977 році були внесені офіційні зміни. Відтоді тривали переговори щодо розробки єдиної системи врегулювання спорів для всієї Конвенції. Замість створення двох трибуналів розробники вирішили заснувати палату для розгляду спорів щодо глибоководного дна, а саме Палату зі спорів, пов'язаних із морським дном як частину Міжнародного трибуналу з морського права [6, р. 26].

У ході дискусій стало зрозуміло, що необхідно виробити загальноприйнятну систему врегулювання спорів. Вона мала характеризуватися принципами, здатними забезпечити гнучкість і, перш за все, правову визначеність для держав-учасниць. Принцип мирного врегулювання спорів був прийнятий як основний принцип для всієї Конвенції ООН з морського права. Конвенція також охоплює загальноприйняті принципи щодо обов'язкового врегулювання спорів і вільного вибору судових процедур [6, р. 26-27].

Конвенція ООН з морського права (надалі – Конвенція) є однією з найважливіших розробок, пов'язаних із врегулюванням спорів за участю суб'єктів міжнародного права. Великим внеском у міжнародне право став саме елемент обов'язковості мирного врегулювання спорів стосовно тлумачення або застосування Конвенції [6, р. 27].

Система обов'язкового мирного врегулювання спорів стосовно тлумачення або застосування Конвенції стала «цементом, який має утримувати всю структуру разом і гарантувати її постійну доступність і міцність» [4, р. 38].

Система врегулювання спорів щодо застосування або тлумачення Конвенції викладена у Частині XV. Відповідно до цієї дворівневої системи [11, р. 393], як перший крок, держави-учасниці повинні врегулювати будь-які спори між ними щодо тлумачення або застосування Конвенції мирними засо-

бами за власним вибором [12, art. 279]. Сторони спору, який вже виник, зобов'язані обмінюватись думками щодо врегулювання спору шляхом переговорів або за допомогою інших мирних засобів [12, art. 283]. Якщо сторони не можуть вирішити спір за допомогою необов'язкових процедур, його має бути врегульовано відповідно до обов'язкових процедур, викладених у розділі 2 частини XV [12, art. 286]. У цьому сенсі обов'язкові процедури є, по суті, залишковими згідно з Конвенцією [11, р. 394]. Таке поєднання добровільних та обов'язкових сприяє ефективному вирішенню міжнародних спорів [11, р. 394].

Розділ 2 частини XV розглядається як основа системи врегулювання спорів, утвореної Конвенцією. Пункт 1 статті 287 Конвенції передбачає, що держава, яка підписує, ратифікує Конвенцію або приєднується до неї, може шляхом письмової заяви обрати один або кілька судових органів для врегулювання спорів щодо тлумачення або застосування Конвенції [12, art. 287(1)].

Одним із найважливіших засобів врегулювання спорів є Міжнародний трибунал з морського права (надалі – Трибунал). Держави можуть також обрати врегулювання спорів в Міжнародному суді ООН, шляхом формування *ad hoc* арбітражу для розгляду міжнародних спорів згідно з Додатком VII Конвенції ООН з морського права або «спеціального» арбітражу згідно з Додатком VIII Конвенції ООН з морського права [13, р. 188; 12, art. 287(1)]. Крім того, Палата із спорів щодо морського дна володіє виключною юрисдикцією щодо спорів, пов'язаних із діяльністю в Районі морського дна, більш детальна категоризація яких, викладена у статті 187 Конвенції [14, р. 45; 12, art. 288(3)].

Із змісту пункту 3 статті 287 Конвенції випливає, що держава-учасниця може формулювати заяву таким чином, що до окремих категорій спорів можуть застосовуватись різні засоби, перелічені у пункті 1 статті 287. А у випадку, якщо заява держави-учасниці за предметним критерієм не охоплює спір, що виник, або держава не зробила відповідну заяву, вважається, що вона обрала арбітраж, який створюється згідно з Додатком VII [12, art. 287(3)].

Якщо обидві сторони спору обрали однаковий засіб із перелічених в пункті 1 статті 287 Конвенції для врегулювання категорії спорів, до якого відноситься спір, що виник і вони не домовились про інше, спір в обов'язковому порядку вирішується за допомогою цього засобу [12, art. 287(4)]. Якщо сторони спору обрали різні засоби для врегулювання спору, що виник, і вони не домовились про інше, спір в обов'язковому порядку передається на розгляд арбітражу, який створюється згідно з Додатком VII [12, art. 287(5)].

Таким чином, врегулювання спору, пов'язаного із застосування чи тлумаченням Конвенції передається на розгляд Трибуналу або Міжнародного суду ООН лише якщо є збіг за їх вибором сторонами як засобу для врегулювання спору, що виник або якщо сторони окремо про це домовляться. Крім того система врегулювання спорів, що передбачена Конвенцією, змодельована таким чином, що за найменш сприятливих обставин, а саме – коли обидві держави-учасниці, сторони спору не зробили заяв відповідно до статті 287 та не можуть дійти згоди щодо вибору судового органу для врегулювання їх спору, можливість відмови від вирішення спору арбітражем, який створюється згідно з Додатком VII не передбачена.

Втім із цієї комплексної системи є винятки, передбачені Розділом 3 Конвенції [11, р. 400–404]. Розділ 2 Конвенції не застосовується до спорів щодо тлумачення або застосування Конвенції, пов'язаних із здійсненням прибережною державою свої суверенних прав або юрисдикції, передбачених Конвенцією, за деякими винятками [12, art. 297(1)]. Прибережна держава також має право відмовлятися від обов'язкового врегулювання спорів, пов'язаних із її правами чи повноваженнями щодо проведення морських наукових досліджень в межах її континентального шельфу чи виключної економічної зони або із її рішенням щодо призупинення або припинення таких досліджень [12, art. 297(2)]. Ще одним винятком є право прибережних держав відмовитись від обов'язкового врегулювання спорів, пов'язаних із здійсненням їх суверенних прав щодо живих ресурсів в межах їх виключної економічної зони [12, art. 297(3)].

Крім того, Конвенцією передбачено право держави робити заяву про відмову від обов'язкового режиму врегулювання спорів, пов'язаних із делімітацією або претензіями щодо історичних вод, військовою та правоохоронною діяльністю та питаннями, якими займається Рада Безпеки [12, art. 298].

Важливо, що юрисдикція судових органів, перелічених статтею 287 Конвенції поширюється на спори, що стосуються тлумачення або застосування не лише Конвенції, а й інших міжнародних угод, пов'язаних з цілями Конвенції, якщо вони передбачають передання на вирішення цим органам відповідних спорів [12, art. 288(2)].

Більшість систем врегулювання міжнародних спорів наділяють відповідний суд або арбітраж повноваженнями вказувати або призначати тимчасові заходи [15, р. 97, 164; 16, р. 245].

Тимчасові заходи у системі врегулювання спорів, утвореній Конвенцією врегульовані статтею 290 Конвенції, яка виглядає наступним чином:

1. Якщо спір належним чином передано до суду чи арбітражу, який вважає, що *prima facie* він володіє юрисдикцією відповідно до цієї частини або частини XI розділу 5, суд чи арбітраж може призначити до винесення остаточного рішення, будь-які тимчасові заходи, які він вважає доцільними за даних обставин для забезпечення відповідних прав сторін спору або для запобігання завданню серйозної шкоди морському середовищу.

2. Тимчасові заходи можуть бути змінені або скасовані, як тільки обставини, що виправдовували їх, змінилися або перестали існувати.

3. Тимчасові заходи можуть бути призначені, змінені або скасовані відповідно до цієї статті лише за запитом однієї з сторін спору і лише після того, як сторонам була надана можливість бути заслуханними.

4. Суд або арбітраж негайно повідомляє про призначення, зміну або скасування тимчасових заходів сторони спору та інших держав-учасниць, яких він вважає за необхідне повідомити.

5. До формування арбітражу, до якого спір передається на підставі цього розділу, будь-який суд або арбітраж за домовленістю сторін або, якщо такої домовленості не було досягнуто протягом двох тижнів з моменту подання запиту на тимчасові заходи, Міжнародний трибунал з морського права, а стосовно діяльності в Районі – палата зі спорів, пов'язаних з морським дном, можуть призначити, змінити або скасувати тимчасові заходи відповідно до цієї статті, якщо вони вважають, що *prima facie* арбітраж, який повинен бути сформований, володітиме юрисдикцією і що цього вимагає терміновість ситуації. Після свого формування арбітраж, на розгляд якого передано спір, може змінити, скасувати або підтвердити ці тимчасові заходи, діючи відповідно до пунктів 1-4.

6. Сторони спору повинні негайно виконати будь-які тимчасові заходи, призначені згідно з цією статтею.

Стаття 290 Конвенції має значну схожість зі статтею 41 Статуту Міжнародного суду ООН в тому розумінні, що нею регулюється загальне повноваження міжнародних судів призначати тимчасові заходи [14, р. 74; 15, р. 102; 17, р. 44]. Хоча структура статті 290 містить значні відхилення від моделі статті 41 Статуту Міжнародного суду ООН, під час її обговорення Конференція перебувала під впливом розуміння права та практики Міжнародного суду ООН, яке в основному є правом, розробленим суддями [14, р. 45]. Вводячи до пунктів 1 та 5 статті 290 Конвенції концепцію юрисдикції *prima facie* щодо суті, Конференція, безумовно, брала до уваги розвиток цього поняття Міжнародним судом ООН [14, р. 46; 18, р. 100], зокрема справу *Про Англо-Іранську нафтову компанію* [19, р. 92-93]. Пункти з 1 по 4 статті 290 Конвенції часто розглядаються як кодифікація чи консолідація або переформулювання права та практики Міжнародного суду ООН [14, р. 46].

В той час як стаття 41 Статуту Міжнародного суду ООН уповноважує «вказувати» (англ. – indicate), стаття 290 Конвенції уповноважує «призначати» (англ. – prescribe) тимчасові заходи. Розробники Конвенції формулюючи таким чином повноваження судових органів, що розглядають спір щодо тлумачення або застосування Конвенції мали на меті позбавити неоднозначності питання обов'язковості тимчасових заходів [6, р. 71, 73; 15, р. 99], як це було у випадку Міжнародного суду ООН станом на 1982 рік, принаймні до 2001 року. Значним нововведенням є пункт 6 статті 290 [14, р. 46], який знімає будь-які питання щодо обов'язку сторін спору без затримок виконати будь-які тимчасові заходи, передбачені статтею 290 [12, art. 290(6)]. Крім того, стаття 290 призначена для користування не лише Міжнародним трибуналом з морського права, а й іншими судовими органами або арбітражами, передбаченими ст. 287 Конвенції.

Крім мети «захисту відповідних прав будь-якої із сторін», пункт 1 статті 290 містить додаткову мету тимчасових заходів – «запобігання завданню серйозної шкоди морському середовищу» [12, art. 290(1)], яка узгоджується із Частиною 12 Конвенції, що присвячена захисту морського середовища як невід'ємному елементу нового морського права. Таким чином, тимчасові заходи можуть призначатись не лише для захисту прав сторони спору, а в «основному або навіть цілком» для запобігання завданню серйозної шкоди морському середовищу [17, р. 45; 18, р. 100].

Особливо важливим є пункт 5 статті 290, що визначає порядок визначення суду чи арбітражу для розгляду запиту про тимчасові заходи, якщо спір щодо тлумачення або застосування Конвенції має розглядатись ще не створеним у відповідності до Додатка VII або Додатка VIII Конвенції арбітражем [12, art. 290(5)].

В контексті Конвенції варто виділити дві можливі ситуації. По-перше, між обидвома сторонами спору може бути збіг за заявою відповідно до ст. 287 Конвенції щодо вибору арбітражу, що формуєть-

ся відповідно до Додатка VII або VIII Конвенції. По-друге, між сторонами спору може не бути збігу за вибором суду або арбітражу відповідно до ст. 287 Конвенції, що призводить до необхідності формування арбітражу відповідно до Додатка VII Конвенції. В будь-якому випадку сторони на етапі необхідності розгляду запиту про тимчасові заходи можуть домовитись про суд чи арбітраж, який буде його розглядати. Якщо на цьому етапі згоди між сторонами немає протягом двох тижнів, такий запит безальтернативно розглядається Трибуналом, а стосовно діяльності в Районі морського дна – Палатою зі спорів, пов'язаних з морським дном. Варто відзначити продуманість цього механізму у контексті ситуації, коли між сторонами спору відсутня яка-небудь згода щодо його врегулювання, що на етапі розгляду запиту про тимчасові заходи означає обов'язковий розгляд такого запиту Трибуналом або Палатою зі спорів, пов'язаних із морським дном. Необхідно повторитись, що до вказаного механізму застосовуються ті ж винятки, що і до всього Розділу 2 частини XV Конвенції.

Важливою додатковою умовою застосування Трибуналом пункту 5 статті 290 є «терміновість ситуації». Коментар до Конвенції висвітлює глибокі дискусії делегацій щодо пункту 5 статті 290. Висловлювалось занепокоєння щодо можливих ситуацій надмірного втручання Трибуналу у розгляд справ, що мали розглядатись ще не сформованими арбітражами [14, р. 53]. Результат спроектований таким чином, що відносно юрисдикції арбітражу, який буде створено відповідно до Додатка VII або Додатка VIII, Трибунал аналізує лише ймовірність того, що *prima facie* арбітраж матиме юрисдикцію розглядати спір по суті. З іншого боку повноваження Трибуналу відповідно до пункту 5 статті 290 врівноважуються умовою про «терміновість ситуації», під якою делегати мали на увазі, що Трибунал повинен зробити висновок не тільки про те, що існує ризик нанесення шкоди правам однієї із сторін (або завдання серйозної шкоди морському середовищу), але також і про те, що шкода настане до формування арбітражу [14, р. 55; 17, р. 47]. Таким чином, Трибунал може відмовити у задоволенні запиту про тимчасові заходи, якщо не переконається, що шкода настане до формування арбітражу, навіть якщо є докази, що шкода потенційно може бути завдана до винесення остаточного рішення [17, р. 47].

Необхідно також мати на увазі пункт 4 статті 288 Конвенції, який передбачає, що у разі розбіжностей щодо того, чи володіє суд чи арбітраж юрисдикцією, це питання вирішується цим судом чи арбітражем [12, art. 288(4)]. Цей пункт має особливу функцію у відносинах між Трибуналом та арбітражем згідно з Додатком VII або VIII, і підкреслює фундаментальну різницю між висновком Трибуналу про те, що арбітраж може *prima facie* мати юрисдикцію щодо спору та остаточним висновком щодо юрисдикції відповідного арбітражного суду. Враховуючи це положення, Трибуналу буде неважко після звичайного скороченого та швидкого розгляду запиту про тимчасові заходи виявити, що низький поріг юрисдикції *prima facie* арбітражу, який буде сформовано, досягнутий [14, р. 50].

У першому випадку такого роду, в межах справи *Про Південний блакитний тунець (Австралія та Нова Зеландія проти Японії)*, після того як Трибунал встановив, що арбітраж, що підлягає формуванню відповідно до Додатка VII, *prima facie* володіє юрисдикцією та призначив певні тимчасові заходи, сторони погодилися, що арбітраж спочатку розглядатиме попередні заперечення відповідача щодо юрисдикції [20, р. 4-6]. Арбітраж постановив, що не володіє юрисдикцією виносити рішення по суті справи [20, р. 48]. Арбітраж також зауважив, що представники та адвокати сторін «осягнули питання юрисдикції *prima facie* арбітражу з такою глибиною, яку не дозволяв тиск часу процесів Трибуналу. У будь-якому випадку Трибунал підтвердив не більше, ніж юрисдикцію *prima facie* цього Арбітражу. Йому залишається вирішити, чи має він юрисдикцію розглядати спір по суті» [20, р. 22].

Ще одним більш недавнім випадком застосування п. 5 ст. 290 Конвенції є справа *Про затримання трьох кораблів Військово-морських сил України (Україна проти Російської Федерації)*. Трибунал дійшов до висновку, що арбітраж, який мав бути сформований відповідно до Додатка VII *prima facie* міг мати юрисдикцію вирішувати спір та, з огляду на виключну терміновість та ймовірність настання непоправної шкоди призначив низку тимчасових заходів, серед яких були вимоги про негайне звільнення українських військовослужбовців та кораблів і необхідність подання звіту про виконання заходів [21, р. 309, 311-313]. Сформований відповідно до Додатка VII арбітраж відхилив попередні заперечення Росії щодо юрисдикції [22, р. 76]. Спір перебуває на стадії розгляду по суті, відтак очікується винесення остаточного рішення.

Висновки. Конвенція ООН з морського права є значним досягненням міжнародної спільноти не лише з точки зору комплексного договірного регулювання окремої галузі міжнародного права, а й щодо розвитку сучасної системи врегулювання міжнародно-правових спорів. Важливим елементом Конвенції є саме принцип обов'язкового врегулювання спорів щодо її тлумачення або застосування. Якщо між сторонами спору щодо тлумачення або застосування Конвенції немає збігу за вибором судових органів чи арбітражів і вони не можуть погодитись щодо вибору, такий спір розглядається арбітражем, що фор-

мується відповідно до Додатка VII Конвенції. Стаття 290 Конвенції розроблялась з урахуванням права та практики Міжнародного суду ООН щодо тимчасових заходів, хоча містить багато нововведень. Тимчасові заходи, що призначаються відповідно до Конвенції є явно обов'язковими. Значним нововведенням є повноваження Міжнародного трибуналу з морського права призначати тимчасові заходи «від імені» ще не сформованого відповідно до Додатка VII чи VIII Конвенції арбітражу, під час реалізації якого Трибунал лише поверхнево аналізує *prima facie* юрисдикцію такого арбітражу.

Це повноваження Трибуналу врівноважується вимогою про «терміновість ситуації». Поряд з цим, необхідно враховувати обмеження і винятки щодо обов'язкового врегулювання спорів, пов'язаних із тлумаченням чи застосуванням Конвенції. Загалом, утворений Конвенцією комплексний механізм дозволяє ефективно та без затримок розглядати запити про тимчасові заходи.

Список використаних джерел:

1. Boyle A., Chinkin C. UNCLOS III and the process of international law-making. *Law of the Sea, Environmental Law and Settlement of Disputes* / T.M. Ndiaye, R. Wolfrum (ed.). Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007. P. 371–388.
2. Rosenne Sh. *Essays on International Law and Practice*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007. 684 p.
3. Caminos H., Molitor M. R. Progressive Development of International Law and the Package Deal. *The American Journal of International Law*. 1985. vol. 79. P. 871–890.
4. Boyle A. Dispute Settlement and the Law of the Sea Convention: Problems of Fragmentation and Jurisdiction. *International and Comparative Law Quarterly*. 1997. vol. 46. P. 37–54.
5. Articles on the Law of the Sea. *Yearbook of the International Law Commission 1956 (vol. II)*. New York: United Nations Publication, 1957. P. 265-301. URL: https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1956_v2.pdf (дата звернення: 21.03.2023).
6. Ozanan F., Rocha G. The International Tribunal for the Law of the Sea: jurisdictional and procedural issues relating to the compliance with and enforcement of decisions. Hamburg: Hamburg University Press, 2001. 281 p.
7. Resolution 2467(XXIII): United Nations General Assembly. URL: <https://daccess-ods.un.org/tmp/1367503.55362892.html> (дата звернення: 21.03.2023).
8. Resolution 2750(XXV): United Nations General Assembly. URL: <https://daccess-ods.un.org/tmp/5727620.72086334.html> (дата звернення: 21.03.2023).
9. Resolution 2881(XXVI): United Nations General Assembly. URL: <https://daccess-ods.un.org/tmp/987720.191478729.html> (дата звернення: 21.03.2023).
10. Resolution 3067(XXVIII): United Nations General Assembly. URL: https://treaties.un.org/doc/source/docs/A_RES_28_3067-E.pdf (дата звернення: 21.03.2023).
11. Tanaka Y. *The International Law of the Sea*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 435 p.
12. United Nations Convention on the Law of the Sea. URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (дата звернення: 21.03.2023).
13. Murphy S.D. International Judicial Bodies for Resolving Disputes Between States. *The Oxford Handbook of International Adjudication* / Romano C. P. R., Karen J. A., Shany Y. (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2013. P. 182-207.
14. Rosenne Sh. *Provisional Measures in International Law: The International Court of Justice and the International Tribunal for the Law of the Sea*. New York: Oxford University Press, 2004. 241 p.
15. Karaman I. *Dispute Resolution in the Law of the Sea*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2012. 400 p.
16. Chandrasekhara P. R., Gautier Ph. *The Rules of the International Tribunal for the Law of the Sea: A Commentary*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2006. 521 p.
17. Mensah T.A. Provisional Measures in the International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS). *Heidelberg Journal of International Law*. 2002. vol. 62. P. 43–54.
18. Miles C.A. *Provisional Measures before International Courts and Tribunals*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 517 p.
19. Order of 5 July 1951 on Request for the indication of interim measures of protection in Anglo-Iranian Oil Co. (United Kingdom v. Iran) case: International Court of Justice. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/16/016-19510705-ORD-02-00-EN.pdf> (дата звернення: 21.03.2023).

20. Award on Jurisdiction and Admissibility, Decision of 4 August 2000, Southern Bluefin Tuna Case between Australia and Japan and between New Zealand and Japan: Arbitral Tribunal constituted under Part XV, Annex VII of the United Nations Convention of the Law of the Sea. URL: https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXIII/1-57.pdf (дата звернення: 21.03.2023).
21. Order of 25 May 2019 on Request for the prescription of provisional measures in Case concerning the detention of three Ukrainian naval vessels (Ukraine v. Russian Federation), Provisional Measures: International Tribunal for the Law of the Sea. URL: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/26/published/C26_Order_20190525.pdf (дата звернення: 21.03.2023).
22. Award of 27 June 2022 on preliminary objections of the Russian Federation in Dispute concerning the detention of Ukrainian naval vessels and servicemen: Arbitral Tribunal constituted under Part XV, Annex VII of the United Nations Convention of the Law of the Sea. URL: <https://pcacases.com/web/sendAttach/38096> (дата звернення: 21.03.2023).